

پژوهشی

بررسی انگیزه‌های مهاجرت ساکنان روستای چغاکبود به شهر کرمانشاه

آئیژ عزمی^۱ و پیمان تربتی پناه^۲

چکیده:

مهاجرت از جمله رخدادهایی است که در زمان‌های مختلف به علل و عوامل متعددی در روستاهای ایران اتفاق افتاده است. استان کرمانشاه یکی از استان‌های مهاجرفرست از نواحی روستایی به شهری است. در این راستا، شهرستان هرسین، یکی از شهرستان‌هایی است که بیشترین نرخ مهاجرفرستی را دارد. روستای چغاکبود یکی از روستاها با حجم بالای مهاجرت روستا به شهر است که به همین دلیل برای مطالعه انگیزه‌های مهاجرت روستاییان انتخاب شده است. روش تحقیق توصیفی و تحلیلی است. حجم نمونه تحقیق شامل ۴۸ نفر (از ۱۰۸ نفر ساکن روستا) است. روش تعیین حجم نمونه فرمول کوکران، روش نمونه‌گیری، تصادفی سیستماتیک و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه بوده است. پایایی تحقیق با کمک آلفای کرونباخ (برابر ۰/۷۸) و روایی با کمک نظر متخصصان جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی و توسعه روستایی دانشگاه رازی تایید شد. یافته‌های همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهند که اشتغال، نابرابری بین روستاها، سرمایه‌گذاری بخش دولتی، مشارکت مردمی، مهمترین انگیزه‌های مهاجرت بوده‌اند. همچنین بر اساس نتایج بتا، حاصل از آزمون رگرسیون می‌توان فهمید که کمبود سرمایه‌گذاری بخش دولتی، مهمترین انگیزه مهاجرت روستاییان به شهر بوده است، که نشان از بی‌توجهی مسئولان به روستای چغاکبود دارد. در مجموع پیشنهاد می‌شود، که دولت با سرمایه‌گذاری بر زیرساخت‌های روستایی و بکارگیری نظرات مردم در تمامی سطوح مشارکت، زمینه کاهش مهاجرت روستاییان به شهر را فراهم کند.

واژگان کلیدی: مهاجرت، سرمایه‌گذاری دولتی، بیکاری، روستای چغاکبود، استان کرمانشاه

مقدمه

از اوایل قرن نوزدهم مهاجرت و به خصوص مهاجرت از روستا به شهر به عنوان یک پدیده اجتماعی مهم نمایان شد و لذا به طرز جدیدی مورد توجه صاحب نظران و اندیشمندان قرار گرفت. بروز تغییرات سریع در جامعه شهری، جاذبه شهرها، رفاه طلبی و افزون خواهی انسان عصر جدید، سبب پیدایش نوع جدیدی از مهاجرت شد و به دنبال آن اصطلاح ترک روستا و روستاگریزی در سه دهه اول قرن بیستم رایج گردید (جمشیدیها و علی بابایی ۱۳۸۱: ۷۲). البته مهاجرت و جابجایی انسان‌ها در جوامع پیشرفته و صنعتی با کشورهای در حال توسعه، تمایز آشکاری دارد و چون علت و ماهیت این مهاجرت‌ها متفاوت بوده است، در نتیجه پیامدها و تأثیرات متفاوتی را بر جای گذاشته است. مهاجرت در معنای مورد نظر در ایران نیز بعد از اصلاحات ارضی دهه ۱۳۴۰ و در نتیجه تأثیرات آن تشدید می‌شود.

تاریخچه پیدایش مهاجرت چندان روشن نیست. بشر در طول تاریخ همواره در حال حرکت و جابجایی بوده است. انسان اولیه به دلایل مختلف از جمله بهبود بخشیدن به وضعیت زندگی، حس تنوع‌طلبی، اجبار عوامل سیاسی و امنیتی و غیره به تغییر محل سکونت خود پرداخته است؛ اما این جابجایی‌ها با آن چه امروز شاهد آن هستیم، کاملاً متفاوت است. از آن جایی که در گذشته رشد جمعیت و در نتیجه جابجایی انسان‌ها در مقیاس بسیار کوچک‌تری صورت می‌گرفت، تأثیر این جابجایی‌ها بر ساختار اقتصادی اجتماعی و جمعیتی مناطق مهاجر فرست و مناطق مهاجرپذیر چندان قابل ملاحظه نبوده و حتی امری کاملاً طبیعی و بعضاً مفید تلقی می‌شد (قاسمی اردهانی، ۱: ۱۳۸۷).

مهاجرت پدیده پیچیده‌ای تلقی می‌شود که همواره مورد توجه بسیاری از محققان علوم مختلف؛ از جمله جامعه‌شناسی، آمار، جغرافیا و اقتصاد، روانشناسی و... قرار دارد. شاید در گذشته، پدیده مهاجرت از نظر اقتصادی، به خصوص در جریان گذار از زندگی سنتی به زندگی مدرن، یک جریان مثبت بود؛ زیرا از لحاظ انتقال نیروی انسانی وسیله‌ای برای تخصیص بهینه منابع از نواحی کم‌بازده، به نواحی پربازده قلمداد می‌شد؛ ولی امروزه با مشاهده نرخ‌های بالای مهاجرت به سوی نواحی شهری و به تبع آن بروز بی‌نظمی‌هایی در گسترش فیزیکی کلان شهرها، ایجاد و افزایش حاشیه نشینی، گسترش مشاغل کاذب در جامعه و به هم خوردن تعادل جمعیتی استانهای مهاجرفرست و مهاجرپذیر، مشاهده تفاوت قابل ملاحظه در

نرخ‌های بیکاری و سطح درآمد بین مناطق مهاجرپذیر و مهاجرفرست، افزایش فقر، دسترسی ناکافی به مسکن و خدمات اصلی در نواحی شهری، کاهش وفاق اجتماعی و افزایش آنومی اجتماعی در مناطق مهاجرنشین شهری و به خصوص، شکل‌گیری ناهنجاریهای فضایی از نوع فرهنگی- اجتماعی و به تبع آن ایجاد زمینه برای بروز انواع مشکلات و بحرانهای سیاسی، فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی و... این مسأله به یک مشکل جدی برای جوامع مهاجرپذیر و حتی مهاجرفرست تبدیل شده که جامعه ایران به ویژه با توجه به ترکیب خاص سرزمینی و جمعیتی آن از لحاظ فرهنگی- قومیتی و اقتصادی، برای مطالعه این موضوع نمونه بارزی به شمار می‌رود (ولیعقلی زاده، ۱۳۹۸: ۱۶۰).

براساس تازه‌ترین گزارش مرکز آمار ایران در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ از استان کرمانشاه ۳۴ هزار و ۹۲۸ نفر مهاجرت کرده‌اند. در این گزارش آمده است که با بررسی میزان مهاجرت خالص که براساس تعداد مهاجران وارد شده و خارج شده از هر استان، محاسبه می‌شود، استان‌های تهران و البرز به ترتیب با جذب ۱۶۶ هزار و ۲۹۰ و ۱۰۴ هزار و ۲۳۲ نفر بیشترین مهاجرپذیری را داشته‌اند. استانهای خوزستان، لرستان و کرمانشاه نیز به ترتیب با مهاجرت ۸۱ هزار و ۸۵۹ نفر، ۶۴ هزار و ۱۲۲ و ۳۴ هزار و ۹۲۸ نفر بیشترین تعداد مهاجرفرستی را دارا بوده‌اند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این مسأله نشان از حجم بالای مهاجر فرستی استان کرمانشاه و اهمیت بررسی و تحلیل وضعیت مهاجرت در استان کرمانشاه دارد. در جریان مهاجرت روستای چغاکبود، همواره مشکلات متعدد اجتماعی و اقتصادی مطرح بوده است. به خاطر این مهم و با توجه به اینکه مهاجرت و عوامل مؤثر بر ایجاد انگیزه برای تصمیم مهاجرت از شخصی به شخص دیگر و از شهر و روستایی به شهر و روستای دیگر تفاوت دارد، این مقاله برای یافتن پاسخی مناسب به این مسئله، قصد دارد تا به بررسی انگیزه‌های مهاجرت روستای چغاکبود، بپردازد.

مبانی نظری تحقیق

نظریه راونشتاین: برخی از پژوهشگران علوم اجتماعی، نظریه‌های راونشتاین را به عنوان یکی از نخستین نظریه‌های مهاجرتی می‌شمارند. راونشتاین ابتدا در سال ۱۸۸۵، در مقاله‌ای با عنوان «قوانین مهاجرت»، نظریه‌های خود را بیان کرد و سپس در سال ۱۸۸۹ به تکمیل

آن پرداخت. طبق این قوانین، کوچنده از منطقه‌ای که در آن فرصتهای کمتری وجود دارد، به مناطقی می‌رود که فرصتهای زیادی در دسترس باشد. گزینش کوچگاه به کمک عنصر فاصله انجام می‌پذیرد؛ زیرا مهاجر تمایل دارد به مکانهایی کوچ کند که نزدیکترند. راونشتاین سپس پی برد که هر جریان کوچ روستایی به شهر، یک جریان متقابل کوچ برگشتی از شهر به روستا را به دنبال دارد. وی چنین می‌پنداشت که شهرنشینان کمتر از مردمان روستایی اهل مهاجرت هستند و همچنین با گسترش کسب و صنعت، جریان کوچ شتاب بیشتری به خود می‌گیرد (اوبرای، ۱۳۷۰، ۷۰). بنابراین قوانینی که مورد بحث راونشتاین بوده است، شامل قوانین فاصله و مهاجرت، مرحله‌ای بودن مهاجرت، ارتباطات و مهاجرت و برتری انگیزه اقتصادی در مهاجرت است (زنجانی، ۱۳۸۰، ۱۳۱).

نظریه‌ی لاری ساستاد: لاری ساستاد، نظریه راونشتاین درباره برتری انگیزه‌های اقتصادی در مهاجرت را به گونه دیگری مطرح کرد و به مسأله مهاجرت از دید سرمایه‌گذاری پرداخت. این بحث به تدریج تکمیل و به نظریه سرمایه نیروی انسانی موسوم شد. به نظر وی مهاجر وقتی اقدام به مهاجرت می‌کند که این امر دارای بازده اقتصادی باشد. بازدهی که فراتر از تفاوت درآمد در مبدأ و مقصد مهاجرتی است؛ زیرا بر اساس نظریه وی که به نظریه هزینه - فایده موسوم است، مهاجرت زمانی انجام می‌گیرد که درآمد در مبدأ به علاوه هزینه واقعی مهاجرت، کمتر از درآمد قابل انتظار باشد. در غیر این صورت، حتی اگر درآمد قابل انتظار در مقصد، بیش از درآمد مبدأ باشد، باز هم مهاجرتی انجام نمی‌گیرد. در نظریه وی هزینه‌های مهاجرت، شامل هزینه‌های پولی مستقیم، هزینه‌های پولی غیرمستقیم و هزینه‌های روانی است که مجموع آنها را هزینه‌های واقعی مهاجرت می‌نامد (زنجانی، ۱۳۸۰، ۱۳۲).

نظریه اورت. اس. لی: اورت. اس. لی. در سال ۱۹۶۶ در مقاله‌ای با عنوان «نظریه‌ای درباره مهاجرت» که در مجله جمعیت‌شناسی آمریکا منتشر کرد، مهاجرت را تحت تأثیر چهار عامل عمده زیر بیان کرد: عوامل موجود در مبدأ (برانگیزنده یا بازدارنده)، عوامل موجود در مقصد (برانگیزنده یا بازدارنده)، عوامل موجود در جریان مهاجرت از مبدأ به مقصد و عوامل شخصی. لی، در مقاله خود کوشش می‌کند، چارچوبی کلی برای تجزیه و تحلیل حجم مهاجرت، توسعه جریانها و ضدجریانها و ویژگیهای مهاجران ارائه دهد. وی نظریه خود را با تعریف وسیعی از مهاجرت آغاز می‌کند و مهاجرت را تغییر دائمی محل اقامت می‌داند

و می‌گوید: با چشم پوشی از کوتاهی یا بلندی مسافت، سهولت یا صعوبت کار، هر عمل دربرگیرنده مبدأ، مقصد و زنجیره‌های از موانع دخالت‌کننده است (تودارو، ۱۳۶۷، ۲۲). نظریه جاذبه مهاجرتی یا نظریه زیپف: این نظریه یک بحث ساده ریاضی است که ابتدا زیپف، در سال ۱۹۴۶ مطرح و سپس از سوی دیگران تکمیل شد. شاید بتوان آن را متأثر از قانون اول راونشتاین، درباره فاصله و مهاجرت و قوانین جاذبه نیوتن دانست. به باور وی مهاجرت از شهری به شهر دیگر، رابطه مستقیمی با تعداد جمعیت آن دو شهر و رابطه معکوسی با فاصله آنها دارد (تودارو، ۱۳۶۷، ۲۲).

نظریه آرتور لوئیس: نظریه آرتور لوئیس (۱۹۵۴) که بعدها فی و رانیس، آن را تکمیل کردند، مهاجرت را بطن فرایندهای توسعه اقتصادی تبیین می‌کند. به نظر آنان در یک اقتصاد دوگانه که از بخش نوین سرمایه‌داری و بخش سنتی معیشتی تشکیل شده باشد، به دلیل آنکه بخش نوین اقتصادی بر پایه بهره‌وری از نیروی کار برای تولید و سپس فروش و کسب سود شکل گرفته است؛ در مقابل بخش سنتی، بخش معیشتی قرار می‌گیرد که خود اشتغال بوده و به دلیل عدم بهره‌گیری اقتصادی از سرمایه و فناوری، از بازدهی و بهره‌وری کمتری برخوردار است؛ به گونه‌ای که بازده نیروی کار در آن، می‌تواند ناچیز و حتی نزدیک به صفر باشد. وضعیتی که اقتصاددانان از آن به عنوان بیکاری پنهان نام می‌برند. در چنین شرایطی بخش اقتصاد سنتی دارای مازاد نیروی کار است که بازدهی اندکی دارد و بخش اقتصاد نوین، نیازمند نیروی کار است تا از بازده نیروی اقتصادی آن بهره‌مند شود، از این رو، انتقال نیروی کار از بخش سنتی به بخش نوین اقتصادی به ایجاد ارزش اضافی در بخش سرمایه‌داری منجر شده و با گسترش بخش سرمایه‌داری، نسبت پس‌انداز و سرمایه را به تولید ناخالص ملی افزایش می‌دهد، تا وقتی که چنین وضعی ادامه داشته باشد، مهاجرت نیز استمرار می‌یابد و حتی تشدید هم می‌شود (آقائی زده و افراخته، ۱۳۹۰: ۹۶).

نظریه تودارو: تودارو نیز مانند بیشتر صاحب‌نظران که به بررسی مهاجرت پرداخته‌اند، درصدد تبیین مهاجرت‌های روستا - شهری بوده است. وی علاوه بر آنکه در کتاب توسعه اقتصادی در جهان سوم، این مسأله را بررسی و تحلیل کرده، در اثر دیگر خود در سال ۱۹۶۹ به شرح جنبه‌های نظری آن پرداخته است. به باور وی، مهاجرت از روستا به شهر در کشورهای رو به پیشرفت، تنها با اختلاف درآمدی واقعی مورد انتظار مهاجر بین شهر

و روستا تبیین نمی‌شود، بلکه در این بین عامل مهم دیگری نیز، از جمله احتمال کاریابی در شهر، در آن مؤثر است. تحت تأثیر این دو عامل، مهاجر از نظر اقتصادی تصمیم عاقلانه‌ای می‌گیرد که ممکن است مهاجرت یا ماندگاری او را در روستا به همراه آورد (همان، ۱۳۶-۱۳۵).

نظریه کارکرد گرایی: تبیین کارکردباوری مهاجرت، بر پایه نظریه‌های جامعه‌شناسی کارکردباوری کلاسیک است. این دیدگاه در جامعه‌شناسی مهاجرت، هواداران بسیاری داشته و تا مدتها یکه تاز میدان نظریه پردازی و پژوهش درباره مهاجرت بوده است. نظریه‌های کارکردباوری مهاجرت بر تبیین دلایل و پیامدهای مهاجرت استوار است (پاپلی یزدی و رجبی سناجردی، ۱۳۸۲: ۲۲۳). در واقع، نظریه کارکردگرایی مهاجرت، مبانی روش شناختی خود را از بینش جامعه‌شناختی و مردم‌شناختی کارکردگرایی (فونکسیونالیسم) گرفته و به کارکردهای پدیده‌های اجتماعی توجه دارد. سنت نظریه‌های کارکردگرایانه مهاجرت بر تبیین و توجیه دلایل مهاجرت استوار است (تقوی، ۵۵، ۱۳۷۱).

اقتصاد نئو کلاسیک و مهاجرت: براساس نظریه اقتصاد کلاسیک مهاجرت، مردم برای به حداکثر رساندن درآمدشان از مناطق با دستمزد پایین به مناطق با دستمزد بالا (یا از مناطق فقیر به مناطق ثروتمند) مهاجرت می‌کنند. تفاوت دستمزد بین مناطق فرستنده و دریافت کننده مهاجر عامل مهم در شروع مهاجرت است که مهاجرت را هب رد فردی برای به حداکثر رساندن سودمندی محسوب می‌شود. این نظریه در چارچوب اصل اقتصادی «عرضه و تقاضا»، جریانهای مهاجرت را تبیین می‌کند. کادوالدر (۱۹۹۲) و جابز (۲۰۰۰) با توجه به این رویکرد نظری معتقدند، جابه جایی مردم نتیجه‌ای از وزن گزینه‌های اقتصادی بین مکانهاست. افراد مکانی را انتخاب می‌کنند که شرایط زیستشان را بهبود بخشد. از صاحبانظران این حوزه می‌توان به ساستاد و تودارو اشاره کرد.

نظریه اقتصاد جدید مهاجرت: طرفداران نظریه اقتصاد جدید مهاجرت، از نظریه اقتصاد نئوکلاسیک به دلیل فردی دانستن تصمیم گیری در زمینه مهاجرت انتقاد کرده‌اند. این دیدگاه، کنشگران را به سطح خانوار توسعه می‌دهد و فرض می‌کند درآمد خانوار در ارتباط با درآمد فردی افزایش می‌یابد (استارک، ۱۹۸۴). طبق برخی از مطالعات، انگیزه و توانایی برای مهاجرت و نیز الگوهای مهاجرت متأثر از سطوح منابع خانوارها، ساختار سنی و جنسی

خانواده و خانوار و مرحلهٔ چرخهٔ زندگی خانواده است (هاربیسون، ۱۳۳۱). در نتیجه، مهاجرت از نظر ماهیت یک راهبرد خانوادگی به شمار می‌رود که خانواده‌ها با توجه به وجوه ارسالی حاصل از اعضای مهاجر، خطرهای اقتصادی (درآمد و اشتغال) را توزیع می‌کنند.

انتظار ارزش مهاجرت: در نظریهٔ انتظار ارزش مهاجرت، کنشگر محل اقامت خود را از یک مجموعه مکانهای جایگزین که مجموع سودمندیها را در ابعاد مختلف به حداکثر می‌رساند، انتخاب می‌کند (دجونگ و گاردنر، ۱۹۸۱). چند عامل ویژه بر این ارزش مورد انتظار از مهاجرت تأثیر می‌گذارند: اول «ویژگیهای فردی و خانواده»، دوم «هنجارهای اجتماعی و فرهنگی»، سوم «عوامل شخصیتی مانند ریسک‌پذیری یا سازگاری» و چهارم «ساختار فرصت» (هاج، ۲۰۰۸: ۵۸۸). دجونگ (۲۰۰۰) معتقد است انتظارات و اهداف ارزش‌گذاری شده، انگیزه‌های مهاجرت را تعیین می‌کند. تصمیم‌کننده‌ها برای فرستادن افراد یا جابه‌جایی خود، با انتظار دستیابی به اهداف ارزش‌گذاری شده صورت می‌گیرد. در این دیدگاه، نیت‌های قبلی مهاجر اولین تعیین‌کنندهٔ تصمیم به مهاجرت واقعی است. براساس نظر وی، انتظارات همراه با ضابطه‌های خانواده در مورد مهاجرت، پیش‌بینی‌کننده‌های نیت قبلی برای جابه‌جایی هستند که به ترتیب تعیین‌کننده‌های بی‌واسطهٔ عمل مهاجرت هستند. دجونگ برای مطالعهٔ تصمیم‌گیری مهاجرت، مفاهیم انتظارات/ ارزشها، هنجارهای مهاجرت خانوادگی، نقشهای جنسیتی، رضایت از اقامت، شبکهٔ مهاجران و الزامات و تسهیل‌کننده‌های رفتاری مستقیم را به طور ویژه معین کرده است. نتایج بررسی جنسیت، ارزشها و نیت به جابه‌جایی در مناطق روستایی تایلند (دجونگ و همکاران، ۱۹۹۶) نشان می‌دهد برای مردان، اندازه‌های ارزش وابستگی و آسایش، شبکه‌های اجتماعی، حضور افراد جوان در خانوار و دارایی زمین، تعیین‌کننده‌های عمدهٔ تصمیم‌گیری مهاجرت هستند، درحالی‌که برای زنان اندازه‌های درآمد و آسایش، حضور افراد مسن در خانوار، اندازهٔ جامعه و از دست دادن فرصت، عامل‌های برجسته محسوب می‌شوند. درکل، ویژگیهای جمعیتی مهاجران و شرایط اقتصادی موجود و مورد انتظار در مبدأ و مقصد، تعیین‌کننده‌های عمدهٔ رفتار مهاجرتی و نوع مهاجرت‌های افراد در دیدگاههای نظری مذکور تلقی می‌شوند.

پیشینه تحقیق

فاوست و همکاران (۱۹۸۲) به نقل از طاهرخانی (۱۳۸۱) ۴ عامل؛ ۱- فشارهای بوم شناختی ۲- عوامل هنجاری ۳- انگیزه اقتصادی ۴- انگیزه‌های روانشناختی، را در تصمیم‌گیری برای مهاجرت موثر می‌دانند. همچنین براساس نظریه جاذبه - دافعه افراد غالباً تحت تأثیر عوامل جاذب نقاط مهاجرپذیر (خاستگاه) و عوامل دافع نقاط مهاجرفرست (کوچگاه) اقدام به مهاجرت می‌کنند (موبوگنج، ۱۳۷۲؛ به نقل از صالحی عمران ۱۳۸۴). به عبارت دیگر مطابق این نظریه مجموعه‌ای از علل و عوامل محیطی اعم از درون مرزی و برون مرزی به عنوان علل کششی و رانشی، منجر به تغییر روند، گسترش و تداوم مهاجرت نیروهای متخصص از کشور می‌شوند (صالحی عمران، ۱۳۸۴).

اسپیر (۱۹۹۸) معتقد است رضایت از محل سکونت مولفه کلیدی برای مهاجرت کردن و نکردن است و این رضایت تابعی از ویژگی‌های خانوادگی، بعد مکانی و نیز قراردادهای اجتماعی است (لو، ۱۹۹۸). این رضایت حاصل ارزیابی‌های شناختی و عاطفی افراد از زندگی‌شان است؛ مفهومی که از آن به عنوان بهزیستی روانشناختی یاد می‌شود. بر همین اساس می‌توان بهزیستی را نیز به عنوان عاملی در تبیین نگرش به مهاجرت در افراد در نظر گرفت.

گرچه از مطرح شدن هویت ملی در روانشناسی مدت زیادی نمی‌گذرد و بنابر نظر دیاز-گوئه ررو این اصطلاح ابتدا در میان روانشناسان اسپانیایی زبان توسط کلمن در ۱۹۸۳ مطرح شد. و با اینکه هویت ملی با اصطلاح ملی‌گرایی در حوزه علوم سیاسی نیز ارتباط پیدا می‌کند، ولی روان‌شناسان سعی کردند این اصطلاح را در چارچوب روان‌شناسی تعریف کنند (دیاز-گوئه ررو به نقل از رحیمی‌نژاد، ۱۳۸۰) تحقیقات نشان‌گر این است که ایرانیان مهاجر پائین‌ترین سطح غرور ملی و ایرانیان ساکن تهران بالاترین سطح غرور ملی را نشان داده‌اند (مظاهری، مینا کاری، صادقی، ۱۳۸۷)

در ایران، مهاجرت داخلی به صورت گسترده بعد از وقایع اجتماعی-سیاسی شامل اصلاحات ارضی، انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و آثار مستقیم و غیرمستقیم آنها تشدید شد. جابه‌جایی مکانی انسانها موضوعی قابل بحث در بین بسیاری از علوم رفتاری و اجتماعی است. مهاجرت نوعی جابجایی مکانی جمعیت است که براساس دلیل و اهداف متفاوت انجام می‌گیرد.

کاپل (۱۹۷۶) در الگوهای جدید مهاجرت که برگرفته از تئوریهای جامعه شناختی است،

می‌توان دلیل مهاجرت اشخاص را صنعتی شدن و تغییر تفکرات اجتماعی دانست. امروزه یعنی در عصر ارتباطات، نقل و انتقالها ساده‌تر شده و ابعاد آن گسترش یافته است و بیشتر با هدف پیشرفت و دستیابی به رفاه و امکانات بهتر صورت می‌گیرد. مهاجرت همواره در میان انسانها وجود داشته است، اما جریان مهاجرتی از دوران بعد از انقلاب صنعتی چشمگیر شده است.

مهاجرت در شکلهای مختلف (داخلی، بین‌المللی) و با انگیزه‌های متفاوت در حال جریان است. به اعتقاد بالان (۱۹۸۱) افزایش مطالعات مهاجرت از دهه ۱۳۱۱ به بعد پاسخی در برابر گسترش علاقه سیاستگذاران و برنامه‌ریزان در مورد رشد جمعیت و به ویژه شهرنشینی بوده است؛ بنابراین، مهاجرت دلایل مختلفی دارد و در این میان انگیزه‌های اقتصادی و اجتماعی نقشی تعیین‌کننده دارند.

گاراسکی (۲۰۰۲) معتقد است فرایند تصمیم به مهاجرت از سه عامل مهم فردی، خانوادگی و اجتماع محلی تأثیر می‌پذیرد. در زمینه مجموعه دلایل مؤثر بر افزایش مهاجران، می‌توان به عامل‌های جاذبه و دافعه از جمله تفاوت در دستمزد و شرایط کاری و رفاه و کیفیت زندگی بین مناطق مبدأ و مقصد در برخی از منابع (رانیس و فی، ۱۹۶۱، ساستاد ۱۹۸۲، تودارو ۱۹۶۹، هریس و تودارو ۱۹۷۹؛ تودارو و ماریسکو ۱۹۸۷) اشاره کرد. مهاجرت به عنوان یکی از عوامل اصلی پویایی جمعیت، سبب تغییر در ساختار سنی و جنسی و متوسط رشد سالانه جمعیت و تحولات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در مبدأ و مقصد می‌شود.

آقایاری هیر و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای معتقد بودند که «ادراک فردی از کیفیت محیطی» بیشترین اثرگذاری را در فرد به عنوان عامل فعال تصمیم‌گیرنده برای مهاجرت از روستا دارد. نهایتاً نتایج بررسی ماتریس کوواریانس متغیرهای مستقل، بیانگر سطح بالای معنی‌داری در تخمین‌های مربوط به «تحلیل مسیر» متغیرهای مورد مطالعه با هم می‌باشد. وطن خواه نوغانی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی تأثیرات مهاجرت انفرادی پرداخته‌اند. مهمترین اثرات مثبت جنسیتی مهاجرت مردان در قالب ۵ عامل با ۳۸/۶۸ درصد واریانس به ترتیب شامل افزایش قدرت تصمیم‌گیری زنان در خانواده با ۲۱/۲۱، افزایش استقلال مالی زنان با ۲/۱۶، افزایش توانمندی روان‌شناختی با ۴/۱۳، تمایل به انجام فعالیت‌های اقتصادی درآمدزا با ۹ و افزایش مشارکت در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی با ۵/۸ درصد واریانس تبیین شد.

همچنین مهمترین اثرات منفی مهاجرت مردان ذیل ۵ عامل با ۱۷/۶۳ درصد واریانس به ترتیب شامل برهم خوردن تقسیم کار جنسیتی در خانواده با ۲/۱۹ درصد، افزایش وابستگی زنان به سایرین با ۱۳ درصد کاهش شانس ازدواج و باروری با ۵/۱۲ درصد، اشکال در مدیریت امور خانواده با ۱۰ درصد و ورود خردسالان و کهن سالان به فعالیتهای اقتصادی با ۸/۵ درصد واریانس تبیین شده است.

ما و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی رفتار مهاجرت دانشجویان و فارغ التحصیلان تحت دوگانگی غالب منطقه‌ای پرداخته و نتایج تجربی نشان می‌دهد که کیفیت بهتر دانشگاه، بالاترین احتمالی است که فارغ التحصیلان برای تصمیم به مهاجرت اتخاذ کنند که چنین پدیده‌ای در مناطق کمتر توسعه‌یافته، بسیار قابل توجه است.

اسفندیاری و نبی‌بیان (۱۳۹۷) معتقد بودند که متغیرهای فقر، نسبت دستمزد شهری به روستایی و اختلاف ضریب جینی روستایی از شهری بر مهاجرت از روستا به شهر تاثیر مثبت و معناداری داشته‌اند، در حالی که متغیر بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی، از نظر آماری تاثیر منفی و معنادار بر مهاجرت از روستا به شهر داشته است.

یافته‌های ناروتزکی و همکاران (۲۰۱۵) نشان می‌دهد، سرمایه اجتماعی و شبکه اجتماعی می‌تواند مهاجرت را سرکوب کند. خانواده نیز می‌تواند بر تمایل به مهاجرت فرد اثرگذار باشد.

پم (۲۰۱۴) یافتن شغل یقه سفید در شهر توسط جوانان را عامل مهاجرت آنها از روستا می‌داند.

نگوین و همکاران (۲۰۱۳) رابطه بین مهاجرت، آسیب پذیری نسبت به فقر و رفاه شهروندان روستایی را در سه استان ویتنام بررسی نمودند و نشان دادند که مهاجرت به عنوان یک استراتژی در افزایش سطح استاندارد زندگی به واسطه شوکهای اقتصادی و کشاورزی رخ می‌دهد و مهاجرت برای تحصیلات بیشتر و در بین خانواده‌ها با سرمایه انسانی بالاتر و از نظر مالی توانمندتر دیده می‌شود. همچنین مهاجرت اثرات توزیعی مثبتی دارد و موجب بهبود وضعیت فقر در مناطق روستایی می‌شود.

چن و راوالیون (۲۰۰۷) در تحقیقی با استفاده از داده‌های سری زمانی ۲۰۰۴-۱۹۸۱ فقر مطلق را برای کشورهای در حال توسعه برآورد کردند. برای محاسبه تعداد و درصد فقرا از خط فقر

بین‌المللی (درآمد روزانه یک دلار) استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان داد که در طول سالهای مورد بررسی درصد فقرا به صورت معناداری کاهش پیدا کرده است؛ ولی در زمینه کاهش تعداد فقرا، دستاورد محسوسی ملاحظه نشد، اگرچه در چین وضعیت متفاوت بوده، یعنی تعداد فقر نیز کاهش پیدا کرده است.

گلداسمیت (۲۰۰۴) در مطالعه خود به بررسی مهاجرت از روستا به شهر و بهره‌وری بخش کشاورزی در سنگال با استفاده از سیستم معادلات همزمان برای دوره ۱۹۹۶-۱۹۶۱ پرداخت. نتایج حاکی از آن بود که مهاجرت از روستا به شهر با نرخ درآمد سرانه شهری به درآمد سرانه روستایی ارتباط مستقیم دارد. همچنین نتایج حاصل از مطالعه بیانگر آن است که سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی می‌تواند باعث کاهش مهاجرت شود.

دنیس (۱۹۹۷) مهاجرت از روستا به شهر را بررسی کرد و نشان داد که اگر فرض شود نرخ تخصیص مجدد از رشد جمعیت تجاوز یابد و نیروی کار از بخش کشاورزی به بخش صنعت منتقل شود، سطح بیکاری پنهان کاهش می‌یابد و ترکیب نیروی کار در بازده اقتصادی افزایش می‌یابد.

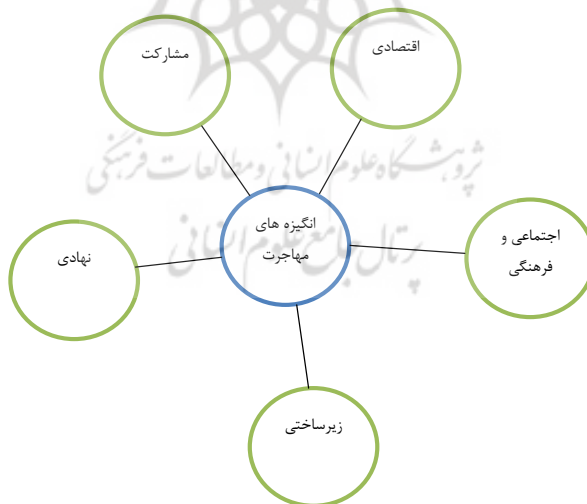
آزادی و همکاران (۱۳۹۳) هنجار اخلاقی را نیز در تمایل رفتاری کشاورزان مؤثر می‌دانند. در این مطالعه، نیت یا تمایل که در نهایت به انجام رفتار مهاجرت منجر می‌شود، بررسی شده است. در این مطالعه سعی شده تا با استفاده از منابع نظری موجود و مدل‌های رفتاری بیان شده یک مدل از چگونگی شکل‌گیری تمایل به مهاجرت بیان شود. بخش زرقان شهرستان شیراز از جمله مناطقی است که در سالهای اخیر خشکسالی بی‌سابقه‌ای را تجربه کرده است. سعدی و همکاران (۱۳۹۳) جوانان تحصیل کرده به دنبال شغل مناسب خود به شهر مهاجرت می‌کنند.

شهیدی و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق خود بر روی اثرات خشکسالی بر وضعیت کمی منابع آب زیرزمینی به این نتیجه رسیدند که سطح آب در دشت شیراز از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۶، یک متر کاهش داشته است. معیشت اکثر ساکنین این منطقه وابسته به کشاورزی است و بنابراین بسیاری از آنها با بروز خشکسالی و از بین رفتن کشاورزی و نبود فرصتهای شغلی در مناطق روستایی، راهی جز مهاجرت نخواهند داشت.

هاگن- زانکر (۲۰۱۰) در بررسی خود بر علل و اثرات مهاجرت خانوارهای مهاجر، ارتباطات

و چگونگی روابط خانوادگی را مؤثر می‌داند. عده‌ای از روستاییان نیز به دلیل تغییر سبک زندگی مهاجرت می‌کنند.

آکا و مدودو (۲۰۱۰) در تشریح عوامل مؤثر بر مهاجرت داخلی در غنا، بیان می‌کنند که افراد جوان و تحصیل کرده‌تر بیشتر مهاجرت می‌کنند. عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان را می‌توان با سنجش تمایل به مهاجرت روستاییان نیز بیان کرد. تمایل یک قصد رفتاری است که پس از آن عمل به وجود می‌آید. قصد به عنوان مجموعه‌ای از انگیزه‌های فرد برای عملکرد یک رفتار است. اگر شخص واقعاً قصد داشته باشد که در یک موقعیت یا در مقابل یک موضوع معین به شیوه‌های خاص عمل کند، این مسأله در رفتار او انعکاس خواهد یافت. طبق تئوری رفتار برنامه ریزی شده آیزن (۱۹۹۱) سه عنصر اصلی بر رفتار مؤثر است، اول نگرش نسبت به رفتار یا ارزیابی ذهنی از آن، دوم هنجار ذهنی که از فشار اجتماعی به دست آمده است؛ و سوم، کنترل رفتار درک شده که به سهولت و دشواری رفتار و تجارب گذشته، موانع و پیش‌بینی‌ها وابسته است. در نمودار ۱ مدل مفهومی تحقیق نمایش داده شده است.

نمودار ۱: مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی تحلیلی است و از ابزار پرسشنامه جهت جمع آوری اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری شامل اهالی روستای چغاکبود است که شامل ۱۰۸ نفر (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵) است. تعداد نمونه‌ها ۴۸ نفر بوده است. روش تعیین حجم نمونه براساس فرمول کوکران بوده است. روش نمونه‌گیری براساس نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک است. پایایی تحقیق بر اساس ضریب آلفای کرونباخ (۰/۷۸) و روایی تحقیق بر اساس نظر کارشناسان و متخصصان جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی و توسعه روستایی دانشگاه رازی بررسی شد. نرم‌افزار مورد استفاده SPSS بوده است. آزمون‌های مورد استفاده میانگین، ضریب همبستگی اسپیرمن و رگرسیون بوده است. جدول ۱ متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱: متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	
اشتغال زایی	بیکاری
رفع نیازهای مردم	روند مهاجرت
طرح‌های اجرایی	مهاجرت معکوس
مدیریت مناسب	خدمات دولتی
عملکرد شوراها	مشارکت شوراها
بازدید محلی	مشارکت مردمی
ارگان‌های دولتی در روستا	حمایت‌های دولتی
اشتغال زایی زنان روستا	نابرابری
مهاجرت	ناکارآمدی برنامه ریزی
گردشگر پذیری روستا	اجبار
زیرساخت گردشگری	مشارکت در برنامه ریزی
نابرابری بین روستاها	کاهش تمایل به کشاورزی
تعصب به روستا	بودجه روستا
همکاری مسئولان	نهادهای دولتی
تداوم مهاجرت	تسهیلات دولتی

منطقه مورد مطالعه

روستای چقاکیبود در استان کرمانشاه، شهرستان هرسین و بخش مرکزی قرار دارد. در جدول ۲ موقعیت جغرافیایی این روستا نشان داده شده است.

جدول ۲: مشخصات روستای مورد مطالعه

کرمانشاه	استان
هرسین	شهرستان
چقاکیبود	روستا
۱۰۸	جمعیت روستا
طول جغرافیایی ۴۷ درجه و ۳۷ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۱۶ درجه و ۳۴ دقیقه شمالی	موقعیت جغرافیایی

همچنین در نقشه ۱ موقعیت جغرافیایی روستای مورد تحقیق ترسیم شده است.

نقشه ۱: منطقه مورد مطالعه

یافته‌های تحقیق

در جدول ۳ مشخص است که بیشتر پاسخگویان مرد، بین ۳۱ تا ۵۰ سال، بیکار و بی‌سواد بوده‌اند. این جدول نشان می‌دهد که وضعیت روستا چندان برای توسعه مناسب نیست و شرایط نامناسبی در روستا وجود دارد. شغل اکثر افراد غیر کشاورزی، شامل شغل‌های مسافرخشی در شهر، کارگری و بعضاً شغل‌های اداری موجود در شهر است.

جدول ۳: ویژگی‌های توصیفی تحقیق

متغیر	—	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۳۴	۷۰/۸
	زن	۱۴	۱۴
سن	زیر ۳۰ سال	۱۱	۲۲/۹
	بین ۳۱ تا ۵۰	۲۷	۵۶/۳
	بالای ۵۱ سال	۱۰	۲۰/۸
شغل	کشاورز	۱۳	۲۷/۱
	غیر کشاورزی	۱۶	۳۳/۳
	بیکار	۱۹	۳۹/۶
تحصیلات	بی‌سواد	۲۷	۵۳/۳
	خواندن و نوشتن	۱۶	۳۳/۳
	دیپلم	۵	۱۰/۴

در جدول ۴ انگیزه‌های مهاجرت مردم بررسی شده است. در این جدول مشخص است که افراد اعلام کرده‌اند اقامت آنها در روستا از سر اجبار بوده است و بر اساس علاقه و تعصب به روستای خود همچنان در روستا باقی مانده‌اند. روند مهاجرت در روستا بالا است. علت این امر نبود توجه به روستا و سرمایه‌گذاری کم و کمبود شغل است. همچنین پاسخ‌گویان معتقد بودند که تاکنون افرادی که مهاجرت کرده‌اند، دیگر به روستا باز نگشته‌اند. خدمات به روستا محدود بوده و زیرساخت‌های آن ضعیف است. از دیگر عوامل مهاجرت می‌توان به بی‌توجهی مسئولان محلی و دولتی اشاره کرد. حتی برخی از مسئولان استانداری و بخشداری تاکنون بازدید از روستا نداشته‌اند و مسئولان محلی نیز مردم بومی را در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت نداده‌اند.

جدول ۴: انگیزه‌های مهاجرت روستاییان به شهر

معنی داری	تکرش	میانگین	کویه ها
۰/۰	زیاد	۲/۹۵	مهمترین علت مهاجرت ساکنین روستا بیکاری است
۰/۰	کم	۲/۷۵	روند مهاجرت روستای شما روند مداومی بوده است
۰/۰۱	کم	۱/۹۷	مهاجرت های انجام گرفته منجر به بازگشت شده است
۰/۰	کم	۲/۳۵	خدمات دولتی در روستا به حد مطلوب بوده است
۰/۰۲	کم	۲/۰۶	آیا شورای روستا از شما برای نظردهی در رفع نیازهای روستا دخالت کمک گرفته‌اند؟
۰/۰	زیاد	۳/۱۴	شما تا چه میزان حاضر به مشارکت در برنامه ریزی‌های روستایی توسط شوراها هستید؟
۰/۰۳	کم	۲/۰۴	آیا حمایت‌های دولتی از روستای شما عامل بازدارنده در مهاجرت بوده است؟
۰/۰	کم	۲/۸۳	به نظر شما برتری زندگی شهری بر روستایی عامل مهاجرت روستاییان بوده است؟
۰/۰	زیاد	۳/۹۱	آیا روستاییان براساس ناآرامی برنامه ریزی‌های روستایی مهاجرت کرده‌اند؟
۰/۰	زیاد	۲/۳۹	دلیل مهاجرت اکثریت روستاییان تصمیم از سر اجبار شرایط زندگی بوده است
۰/۰	زیاد	۳/۵۶	آیا مشارکت مستقیم روستاییان در مدیریت و برنامه ریزی روستایی موثر است؟
۰/۰	متوسط	۳	آیا کشاورزی در روستای شما مورد استقبال جوانان روستا به عنوان شغل بوده است؟
۰/۰۱	کم	۲	به نظر شما بودجه‌های مالی دولتی در روستاها هزینه می‌شود؟
۰/۰۱	کم	۱/۸۵	آیا نهادهای دولتی استان پشتیبان واقعی برای روستاییان بوده‌اند؟
۰/۰۳	کم	۱/۸۹	از تسهیلات دولتی برای رفاه بیشتر زندگی بهره برده‌اید؟
۰/۰	زیاد	۳/۷۲	به نظر شما ایجاد شغل در روستا می‌تواند عامل بازگشت مهاجرین به روستا شود؟
۰/۰	کم	۲/۳۱	آیا برنامه ریزی‌های روستایی دولت مناسب رفع نیازهای شما بوده است؟
۰/۰۳	کم	۲	آیا طرحی در جهت رفع نیازهای شما اجرایی شده است؟
۰/۰۲	کم	۱/۸۷	آیا مدیریتی مناسبی در اجرای طرح یا برنامه ریزی‌های روستای شما وجود داشته است؟
۰/۰۴	کم	۲/۱۰	تا چه حد از شورای اسلامی در رفع نیازهای روستا راضی هستید؟
۰/۰۰۳	کم	۱/۷۹	آیا نهادهای دولتی استان از جمله استانداری از روستای شما بازدید داشته است ؟
۰/۰	کم	۱/۷۵	آیا ارگانهای دولتی استان پشتیبان شوراها برای اجرای طرح‌ها هستند؟
۰/۰۲	کم	۲/۱۴	تاکنون طرحی برای اشتغال زنان روستا به اجرا در آمده است؟
۰/۰	زیاد	۳/۳۱	آیا تا به حال به فکر مهاجرت از روستای خود بوده‌اید؟
۰/۰	کم	۱/۸۷	آیا در زمینه پذیرش گردشگر برنامه ریزی یا طرحی از ارگانهای دولتی ارائه شده است؟
۰/۰۱	زیاد	۴	به نظر شما روستای شما قابلیت جذب گردشگر و جذب سرمایه گذاری را دارد؟
۰/۰۱۱	زیاد	۴/۰۲	آیا در بین روستاهای استان از لحاظ رسیدگی به نیازها تفاوت قابل می‌شوند؟
۰/۰۱۲	زیاد	۳/۳۱	علت ماندگاری شما در روستا می‌تواند تعصب شما به زادگاهتان باشد؟
۰/۰	کم	۱/۸۱	آیا شما با مسئولین استانی می‌توانید در جهت رفع نیازهایتان ارتباط برقرار کنید؟
۰/۰	زیاد	۳/۶۲	به نظر شما با توجه به شرایط کنونی روستا روند مهاجرت ادامه دار است؟
	زیاد	۱/۷۹	کل

در جدول ۵ عوامل موثر بر مهاجرت روستاییان به شهر بررسی شده است. نتایج این جدول نشان می‌دهد که مهاجرت در روستا وابسته با اشتغال، احساس نابرابری بین روستاهای داخل منطقه، سرمایه‌گذاری بخش دولتی و مشارکت مردمی است. در حقیقت مهمترین علت مهاجرت را می‌توان در این ۴ متغیر مشاهده کرد.

جدول ۵: همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای موثر بر مهاجرت

معنی داری	ضریب همبستگی	متغیر مستقل	متغیر وابسته
۰/۰۴۳	۰/۲۹	اشتغال	مهاجرت
۰/۰۱۴	۰/۳۵	نابرابری بین روستاها	
۰/۰۱۶	۰/۳۴	سرمایه گذاری بخش دولتی	
۰/۰۱۷	۰/۳۷	مشارکت مردمی	

در ادامه معادله رگرسیون این متغیرها نشان داده می‌شوند. بر اساس جدول زیر کمبود سرمایه‌گذاری بخش دولتی مهمترین علت مهاجرت دانسته شده است. در حقیقت به علت سرمایه‌گذاری پایین زیرساخت‌ها ضعیف بوده و مهاجرت صورت گرفته است.

متغیر مستقل	مقدار b	بتا
مقدار ثابت	۲/۷۶	
اشتغال	۰/۱۵	۰/۲۲
نابرابری بین روستاها	۰/۰۶	۰/۲۴
سرمایه گذاری بخش دولتی	-۰/۲۸	۰/۲۸
مشارکت مردمی	-۰/۱۶	۰/۱۶

$$Y = 2.76 + 0.15x_1 + 0.06x_2 - 0.28x_3 + 0.16x_4$$

نتیجه گیری

در این تحقیق مشخص شد که علت مهاجرت به شهر در میان روستاییان، نبود توجه به روستا و سرمایه گذاری کم و کمبود شغل است. خدمات به روستا محدود بوده و زیرساخت‌های آن ضعیف است. همچنین بی‌توجهی مسئولان محلی و دولتی از دیگر عوامل مهاجرت به شهر بوده است. ضعف مشارکت و بی‌توجهی به نظر مردم در تصمیم‌گیری‌ها از دیگر علل مهاجرت بوده است.

این تحقیق همچون یافته‌های فاوست و همکاران (۱۹۸۲) انگیزه اقتصادی و انگیزه‌های روانشناختی، را در تصمیم‌گیری برای مهاجرت موثر می‌دانند. همچنین طبق یافته‌های اسپیر (۱۹۹۸) نبود رضایت از محل سکونت مولفه کلیدی برای مهاجرت کردن روستاییان است. از طرفی همانند صادقی (۱۳۸۷) وجود تعصب و غرور نسبت به محل زندگی یکی از موانع مهاجرت روستای چقاکی بوده است؛ هر چند که همچون بالان (۱۹۸۱) سیاست‌گذاری‌ها و مشکلات ناشی از ضعف برنامه ریزی یا بی‌توجهی مسئولان به توسعه روستایی سبب شده، علی‌رغم علاقه مردم به اقامت در روستا، مجبور به مهاجرت شوند. این تحقیق همچنین نشان داد که دوگانگی و نابرابری بین روستاها و مناطق مختلف از جمله انگیزه‌های مهاجرت است که این مساله در یافته‌های ما و همکاران (۲۰۱۷) نیز دیده شده است. این تحقیق همچون یافته‌های اسفندیاری و نبی‌پیان (۱۳۹۷) نشان می‌دهد که متغیرهای فقر، نسبت دستمزد شهری به روستایی از جمله انگیزه‌های مهاجرت بوده است. همچنین کاهش رغبت به کشاورزی به علت بهره‌وری نیروی کار در بخش کشاورزی عامل مهاجرت از روستا به شهر بوده است. همچون پم (۲۰۱۴) این تحقیق یافتن شغل در شهر توسط جوانان را عامل مهاجرت آنها از روستا می‌داند. نگوین و همکاران (۲۰۱۳) و گلداسمیت (۲۰۰۴) و شهیدی و همکاران (۱۳۸۸) رابطه بین مهاجرت، آسیب‌پذیری نسبت به فقر و رفاه شهروندان روستایی را در سه استان ویتنام بررسی نمودند و نشان دادند که مهاجرت به عنوان یک استراتژی در افزایش سطح استاندارد زندگی به واسطه شوکهای اقتصادی و کشاورزی رخ می‌دهد و مهاجرت برای تحصیلات بیشتر و در بین خانواده‌ها با سرمایه انسانی بالاتر و از نظر مالی توانمندتر دیده می‌شود. همچنین مهاجرت اثرات توزیعی مثبتی دارد و موجب بهبود وضعیت فقر در مناطق روستایی می‌شود. شهیدی و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق خود بر روی اثرات

خشکسالی بر وضعیت کمی منابع آب زیرزمینی به این نتیجه رسیدند که سطح آب در دشت شیراز از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۶، یک متر کاهش داشته است. معیشت اکثر ساکنین این منطقه وابسته به کشاورزی است و بنابراین بسیاری از آنها با بروز خشکسالی و از بین رفتن کشاورزی و نبود فرصت‌های شغلی در مناطق روستایی، راهی جز مهاجرت نخواهند داشت. در انتها پیشنهاد می‌شود که برای کنترل مهاجرت با توجه به اینکه بی‌توجهی مسئولان از انگیزه‌های مهاجرت است، استفاده از شوراهای اسلامی روستا و دهیاری به عنوان پلی بین مسئولان و مردم بومی جهت ایجاد جلسات کاربردی و مفید با هدف حل مشکلات روستا اهمیت دارد. در این راستا بهتر است که نیازهای مردم روستایی و زیرساخت‌های مورد نیاز شناسایی شوند تا بتوان با سرمایه‌گذاری در روستا زمینه اشتغال و توسعه روستایی با هدف کاهش مهاجرت فراهم شود. همچنین اقتصاد غیرکشاورزی در روستا ضعیف است و سرمایه‌گذاری در زمینه صنایع کشاورزی به ویژه به واسطه اینکه شغل غالب کشاورزی است، می‌تواند به پویایی اقتصاد روستا کمک کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع:

- اسفندیاری، ساسان، نبییان، صدیقه (۱۳۹۷)، بررسی تاثیر فقر بر مهاجرت از روستا به شهر در ایران، دوره ۲۶، شماره ۱۰۱، صص ۲۷-۱.
- آقایاری هیر، محسن، کریم زاده، حسین، خالقی، عقیل (۱۳۹۷)، تحلیل عوامل موثر در تصمیم به مهاجرت روستاییان در قلمرو جغرافیای رفتاری (مورد مطالعه: دهستان سینا، شهرستان ورزقان)، دوره ۹، شماره ۱، صص ۴۷-۵۷.
- آقائی زاده، اسماعیل، افراخته، حسن (۱۳۹۰)، جستاری در تحولات عوامل مهاجرت روستایی در ایران (مطالعه موردی: شهرستان بندر انزلی)، پژوهشنامه جغرافیایی، شماره ۱، صص ۱۲۰-۹۵.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و حسین رجبی سنجرودی (۱۳۸۲)، نظریه های شهر و پیرامون، چاپ اول، سمت، تهران.
- تودارو، مایکل (۱۳۶۷)، مهاجرت داخلی در کشورهای در حال توسعه، ترجمه مصطفی سردی و پروین رئیسی فرد، تهران، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
- تودارو، مایکل (۱۳۷۵)، مهاجرت داخلی در کشورهای در حال توسعه، ترجمه مصطفی سردی و پروین رئیسی فرد، تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
- جمشیدیها، غلامرضا و علی بابایی، یحیی (۱۳۸۱)، بررسی عوامل مؤثر بر بازگشت مهاجران افغانی با تأکید بر ساکنین شهرک گلشهر مشهد، نامه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، صص ۹۰-۷۱.
- زنجانی، حبیب الله (۱۳۹۷)، تحلیل جمعیت شناختی، سمت.
- زنجانی، حبیب الله... (۱۳۸۰)، مهاجرت، انتشارات سمت، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵)، سرشماری نفوس و مسکن، www.amar.org.
- طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۰)، تحلیلی بر عوامل موثر در مهاجرت روستا-شهری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۷۸، صص ۹۳-۶۷.
- قاسمی اردهانی، علی (۱۳۸۷)، جریان های مهاجرت داخلی و ویژگیهای مهاجران به تفکیک استان، پژوهشکده آمار.
- ولیقلی زاده، علی (۱۳۹۸)، تبیین نقش آفرینی جغرافیایی-سیاسی مهاجرت در ایران، جغرافیا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۵۶، صص ۱۸۰-۱۵۹.

- الهیاری، مرتضی (۱۳۹۰)، بررسی انگیزه‌های مهاجرت روستاییان به شهرها مطالعه موردی شهرستان چاراویماق، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی دانشگاه پیام نور.

- Balan, J. (1981), Why People Move, UNESCO Press Printed in France
- DeJong, G. (2000), "Expectations, Gender and Norms in Migration Decisionmaking", Population Studies, No. 54, Vol. 3: 307- 319.
- DeJong, G. F. and Gardner, R. W. (1981), Migration Decision Making; Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries, New York: Pergamon Press.
- DeJong, G. F., Kerry, R. and Isarabhakdi, P. (1996), "Gender, Values, and Intentions to Move in Rural Thailand", International Migration Review, No. 30, Vol. 3: 748 - 770.
- Garasky, S. (2002), "Where Are They Going? A Comparison of Urban and Rural Youths' Locational Choices after Leaving the Parental Home", Journal of Social Science Research, No. 31: 409-431.
- Goldsmith, P.D. Gunjal, K. and Ndarishikanye, B. (2004). Rural-urban migration and agriculture productivity: The case of Senegal. Agricultural Economics, 31(1): 33 - 45.
- Hagen-Zanker, J. (2010). Modest expectations cause and effects of migration on migrant households in source countries. Munich Personal RePEc Archive (MPRA) _paper, 29507
- Hwang, S.S, Xi J, Cao, Y, Feng, X, and Qiao, X. (2007). Anticipation of migration and psychological stress and the Three Gorges Dam project, China. Social Science and Medicine 65(5).
- Ma, K.R; Kang, Kwon, O.K(2017), a South of case the: alismdu regional prevailing under graduates and students of haviorbe Migration), Sci Reg A,58:233-209.
- Pam, Y. D. (2014). Rural-urban migration among youths in Nigeria: The impacts on agriculture and rural development. IOSR Journal of Humanities and Social Science IOSR-JHSS, 19(3), 120- 123
- Ranis, G. and Fei, J. C. (1961), "A Theory of Economic Development", American Economic Review, No. 51: 533 - 565.
- Ranis, G. (1997). Rural-urban migration, surplus of labour. Discussion paper, No 772 Yale
- Stark, O. (1984), "Rural-to-Urban Migration in LDCs: A Relative Deprivation Approach", Economic Development & Cultural Change, No. 32: 475- 485.
- Todaro, M. P. (1969), "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries", American Economic Review, No. 59: 138- 148.
- Todaro, M. P. and Maruszko, L. (1987), "Illegal Migration and US Immigration Reform: A Conceptual Framework", Population and Development Review, No. 13: 101- 114.